

Анотація

У статті розглядаються психолого-педагогічні механізми формування умінь і навичок в умовах підготовки учителя музичного мистецтва, обґрунтовується їх сутнісна взаємозалежність та підпорядкованість.

Аннотация

В статье рассматриваются психолого-педагогические механизмы формирования умений и навыков в условиях подготовки учителя музыкального искусства, обосновывается их сущностная взаимозависимость и подчиненность.

Summary

The article focuses on proving the pedagogic skills in the conditions preparatory the teacher of music art throw psychological and pedagogical mechanism of its forming, base one's arguments on facts they subordinate.

Ключові слова: педагогічні уміння та навички.

Ключевые слова: педагогические умения и навыки.

Key word: pedagogic skills.

Подано до редакції 01.03.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Гуральник Н.П.

УДК 37.03:371.13

© 2011

Шевченко Н.О.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах розбудови демократичного суспільства, модернізації сучасної освіти панівною стає думка, що професійно-педагогічна культура (система знань, умінь, особистісних якостей та цінностей) фахівців, які здійснюють педагогічну діяльність, не може бути нав'язаною ззовні, сформованою у результаті педагогічного впливу. Вона може бути набута лише за умови творчої, активної життєвої позиції майбутнього фахівця, постійного прояву ініціативи під час навчання, прагнення до знань та самовдосконалення, що вимагає формування творчої особистості студента під час отримання ним вищої освіти.

Аналіз практики підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) переконує в недостатній ефективності традиційного типу навчання щодо формування творчої особистості майбутнього фахівця через притаманний йому інформаційно-догматичний метод організації викладання, недостатній зв'язок між змістом освіти та життям і культурою народу.

Суперечності між вимогами, що постають перед фахівцями в умовах відродження національної культури, та рівнем їх готовності до професійної педагогічної діяльності, між потребою особистості у творчому розвитку та можливостями освіти задовольнити цю потребу, вимагають утвердження нових підходів до організації навчально-виховного процесу в педагогічних ВНЗ для розв'язання проблеми стимулювання творчого розвитку студентів, зокрема майбутніх вихователів дошкільного закладу, під час їхньої професійної підготовки. Виходячи з цього, особливо важливим стає пошук шляхів активізації життєвої позиції майбутніх педагогів, стимулювання розвитку їх творчої особистості, одним з яких виступає залучення студентів до цінностей національної культури.

Засвоєння майбутніми педагогами національних цінностей, традицій, здобутків рідного народу стає тим більш актуальним, оскільки без цього неможливим є формування особистості вихователя, здатної до споживання та перетворення культури, створення і передавання дітям суспільного досвіду, знань та вмінь, формування у вихованців творчого підходу до дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблеми розвитку та формування творчої ініціативної особистості педагога, активізації пізнавальної діяльності людини у процесі навчання у своїх дослідженнях розглядали В.Андрєєв, С.Головань, Н.Дидусь, І.Зязюн, С.Кашин, С.Кушнірук, Т.Лазарева, В.Лозова, Н.Литвиненко, С.Марченко, Р.Олійник, В.Рибалко, С.Сисоєва, В.Тюріна та ін.

Теоретичні засади національного виховання закладено у дослідженнях українських учених-психологів М.Боришевського, Г.Ващенко, Д.Донцова, О.Кульчицького, Ю.Липи, В.Москальця, Ю.Римаренка, І.Сікорського, Б.Цимбалюка, Д.Чижевського, М.Шлемкевича, В.Яніва, Я.Яреми та ін.

Дослідженню значення національних цінностей у навчально-виховному процесі присвятили праці такі вчені: Ю.Бєлова, Н.Боаги, О.Вишневський, Л.Габдулліна В.Довбишенко, П.Дроб'язко, Р.Захарченко, П.Ігнатенко, В.Каюков, В.Кузь, І.Лебідь, І.Мартинюк, Ю.Руденко, З.Сергійчук, М.Стельмахович, Б.Ступарик, Є.Сявавко, Д.Тхоржевський та ін. Доробок вчених переконує, що народні звичаї та традиції, художні форми національної культури, як носії національних цінностей, містять у собі величезний виховний потенціал, який значно посилюється завдяки використанню у процесі навчання майбутніх педагогів народних традиційних ремесел, застосування методів активізації учасників навчально-виховного процесу засобами народного мистецтва [1, с. 3-4].

Аналіз праць вчених свідчить, що незважаючи на ґрунтовну розробку питань національного виховання, застосування здобутків культури українського народу як дієвого педагогічного засобу, не знайшло ще достатнього вивчення та застосування у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає в обґрунтуванні значущості та шляхів використання потенціалу національних цінностей у розвитку творчої особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасна вища освіта є могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил України, що забезпечує молоді умови для формування соціально зрілої, творчої особистості; виховання морально, психічно і фізично здорового покоління громадян; формування громадянської позиції, патріотизму, власної гідності [3; 5]. Проте, щоб засвоїти необхідні знання, уміння, навички, оволодіти всіма вимогами, студент повинен цілеспрямовано, свідомо вчитися, опанувати всіма формами самоосвіти, щоб продовжувати працювати над собою і після закінчення ВНЗ, бо, на думку вчених (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Онищук, В. Паламарчук, І. Харламов), освіченим фахівцем вважається той, хто вміє самостійно здобувати знання протягом усього життя. Отже, у процесі навчання у ВНЗ необхідно розвивати особистість студента, стимулювати активність та самостійність, формувати творчий підхід до навчання.

Тому, все частіше вчені (В. Андреев, І. Зязун, В. Рибалко, С. Сисоева та ін.) і педагоги-практики наголошують на розвитку творчої особистості студента у навчально-виховному процесі ВНЗ. Творчу особистість вчені визначають як індивіда, який здатен до засвоєння і перетворення культури та має розвинуті особистісні творчі якості, цінності, спрямування, характеристики. Однією з важливих рис творчої особистості, що знаходиться на тій або іншій стадії свого становлення є активність. Згадана риса може бути доповнена комплексом інших творчих якостей (самостійність, комунікативні якості, ініціативність тощо). Індивідуальне становлення творчої особистості у навчально-виховному процесі ВНЗ відбувається через придбання студентом навичок творчої діяльності на основі здобутих під час навчання знань, умінь, творчого досвіду. Для активізації творчого розвитку студентства необхідно використовувати найкращі здобутки української національної культури

Особливо актуальною педагогічною проблемою сьогодення стає найефективніше використання потенціалу національних цінностей у процесі розвитку творчої особистості студента-майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Вихователь – це фахівець, який сприяє створенню умов для розвитку творчих здібностей дітей у різних видах художньої діяльності, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дітей. Він має дотримуватися принципів наступності, послідовності, дієвості під час організації навчально-виховного процесу, поглиблювати та систематизувати знання про народне мистецтво та володіти методикою його використання в музичній та зображувальній діяльності дошкільників, пробуджувати у дітей цікавість до навколишнього світу, любов до природи і культури рідного краю, здатність сприймати і відчувати її красу, дбати про неї, а також формувати в них патріотичні почуття, гуманність, колективізм і громадянськість. При розв'язанні поставлених завдань вихователю необхідно не лише навчати дітей, спираючись на їхній досвід та враховуючи їх рівень знань, умінь і навичок, але й розвивати їхню активність, ініціативу, кмітливість.

Таким чином, підготовка майбутнього вихователя передбачає звернення до здобутків національної культури та мистецтва, використання значного потенціалу національних цінностей для розвитку творчої особистості. У зв'язку з необхідністю вивчення та розкриття значного потенціалу національних цінностей у процесі підготовки майбутніх вихователів особливої уваги потребує нова для педагогічної науки галузь - педагогічна аксіологія.

Аксіологія – галузь філософської науки, теорія цінностей – є основоположною для педагогічної аксіології. Аналіз праць вчених (Б. Ананьєв, Л. Божович, С. Рубінштейн та ін.) показує розмаїття наукових проглядів на її предмет. Цінності і ціннісні утворення розглядаються й як первинні властивості особистості, які визначають мотиви поведінки і формують схильності та характер; й як підґрунтя для прояву спрямованості і ціннісних орієнтацій; й як складову у структурі мотиваційної сфери особистості. Узагальнюючи, зазначимо, що аксіологія – це вчення про цінності, теорія загальнозначущих принципів, які визначають спрямованість людської діяльності, мотивацію вчинків.

Щодо розгляду цінностей у педагогічній площині, слід зауважити, що певний час ця проблематика не входила до кола центральних питань педагогіки. Сучасна ж педагогічна наука характеризується підвищеним інтересом до зазначеної проблематики. Так, в українському педагогічному словнику С. Гончаренка наведена педагогічна інтерпретація цінностей у трактуванні педагогічної аксіології як розділу “загальної педагогіки, в якому досліджують цінності, які треба формувати у вихованців” [4, с. 21].

Поняття ж “національні цінності” взагалі почало активно розроблятися як філософсько-педагогічна категорія лише останнім часом – у добу відродження України. Тому, бракує спеціальних досліджень, присвячених теоретико-методологічному аналізу національних цінностей у навчально-виховному процесі закладів освіти.

Національні цінності розглядаються у науці [1] як складно побудоване утворення, що виявляється у сфері

суб'єктно-об'єктних відношень, що відображають позитивну значущість символів, знаків, явищ, міфів, котрі є визнаними певною спільнотою, і несуть в собі духовно-енергетичний заряд, присутній в психічному світі самих культураносіїв, який завдяки емоційному насиченню сприймається ними як їх власна духовна інтенція.

Національні цінності нерозривно пов'язані з існуванням та розвитком самої нації. Проте, на думку вчених (Ю.Белова), нація є не лише об'єктивно існуючим феноменом, вона є суб'єктивною у тому плані, що духовність є її основною властивістю. Духовність нації, національно-психологічний компонент проявляється через національні цінності, здобутки національної культури, національний характер.

Отже, цілі і завдання національної системи виховання – формування високої духовності майбутнього фахівця, досягаються, насамперед, через глибоке оволодіння студентами змістом освіти, який має містити в собі національні цінності і реалізовуватися такими основними шляхами, як ознайомлення із здобутками української культури, такими як рідна мова, родовід, рідна історія, релігійні виховні традиції, краєзнавство, природа рідного краю, національна міфологія, фольклор, мистецтво, народний календар, символіка, родинно-побутова культура, традиції, звичаї та обряди.

Вважаємо доцільним звернути увагу на ті засоби формування національних цінностей, використання яких є найефективнішим у процесі розвитку творчої особистості студентів.

Найпотужнішим носієм національних цінностей є рідна українська мова – одна з найдавніших і найбільш розвинутих мов світу, з давньою історією. Скарбниця її виражальних засобів, пізнавально-навчальних прийомів практично невичерпна, тому за своїми можливостями мова здатна виконувати велику культуротворчу та духовно-творчу роль у становленні особистості.

Доцільним у розвитку творчої особистості майбутніх вихователів є й такий здобуток народної педагогіки як родовід. Через розуміння зв'язку поколінь майбутній фахівець найбільш повно усвідомлює основоположну роль загальнолюдських та національних цінностей у житті людини та нації, у розвитку їх культури і духовності. У вихованні дошкільника вихователю необхідно вміти використовувати алгоритм “від роду до народу, нації”. Тільки тоді розвиток дитини буде природним та забезпечить формування її гуманістичної суті, національної свідомості, громадської гідності. З історії родоводу починається для дитини історія рідного народу, повага до якої у подальшому формується в процесі пізнання історичних фактів, відомостей, наукових знань історії Батьківщини – України.

Для майбутнього вихователя важливим є пізнання історії рідного народу, оскільки історія розкриває найцінніше духовне багатство – знання про виникнення, становлення і розвиток свого народу, нації, Вітчизни. Вивчаючи історію України, майбутній вихователь глибоко засвоює першоджерела, витоки духовності рідного та інших народів, які здавна живуть на території нашої України, що сприяє підвищенню національної свідомості громадянина, формуванню поважного ставлення до національних цінностей.

Для майбутнього вихователя конче потрібним є ознайомлення з основами краєзнавства, що тісно пов'язані з рідною історією, і якому належить провідна роль у формуванні основ духовної особистості. Беручи активну участь у краєзнавчій роботі, молодь прилучається до героїки минулих епох, трудових подвигів, справ і мистецьких традицій дідів та прадідів. Краєзнавча діяльність створює умови для глибокого засвоєння регіональних особливостей національного життя (етнографічних, фольклорних, мовних, тощо) для формування цінностей людей як представників певної місцевості, поваги до свого рідного краю.

Засвоєння майбутніми вихователями національних цінностей відбувається й шляхом спілкування з рідною природою. Сьогодні однією з причин порушення єдності людини з природою стало те, що тривалий період нехтувалися численні засоби національної системи виховання, спрямовані на формування в молоді екологічного світобачення.

Невід'ємними засобами народного виховання є народний календар (система історично обумовлених дат, подій, свят, традицій, звичаїв і обрядів, які в певній послідовності відзначаються народом протягом року), багату символіка, яка виникла та усталювалась протягом століть, національне мистецтво як найяскравіше втілення творчого потенціалу народу.

Таким чином, шляхом збагачення змісту професійної освіти майбутніх вихователів національними цінностями, найкращими здобутками національної культури можна виховувати в молоді любов та повагу до рідної землі, природи, формувати поняття про побут та культуру народу, створювати уявлення про походження та становлення української нації, її морально-духовні цінності; знайомити студентство з видатними діячами українського мистецтва тощо.

Проте, лише збагачення змісту освіти здобутками національної культури та мистецтва не гарантує засвоєння студентами національних цінностей у навчально-виховному процесі ВНЗ. Формування творчої, національно свідомої особистості майбутнього вихователя є можливим лише за умови грамотного використання педагогічних засобів стимулювання активності та творчого розвитку студентів на заняттях.

На думку вчених [2], у ході реалізації таких засобів студент вивчає мету, конкретизує навчальні завдання, які випливають з неї, відшукує оптимальні шляхи і раціональні способи їх досягнення, що ставить його в позицію

інтелектуально активного учасника навчального процесу. Отже, використання в навчальному процесі національно виховних завдань, ігор, рольових ситуацій та імітацій змінює позицію студентів з пасивно сприймаючих на активно засвоюючих навчальну інформацію, сприяє самореалізації особистості, тобто передбачає досягнення студентами особистісного успіху, перемоги, що веде до самовираження, самореалізації. Така різноманітність навчальної діяльності забезпечує максимальну активність студентів, збуджує інтерес до самостійної роботи із засвоєння національних та професійних цінностей.

Реалізація педагогічних засобів стимулювання активності та творчого розвитку студентів передбачає:

- перетворення лекцій з історії, географії, краєзнавства, спеціальних предметів професійної підготовки на інтерактивні, а саме: впровадження коротких запитально-відповідних співбесід зі студентами протягом лекції, активізацію наявних у студента знань щодо власного родоvodu, відомих історичних та культурних подій; проведення коротких підготовлених самостійно або під керівництвом викладача презентацій студентів у ході лекції, які б висвітлювали питання щодо взаємозв'язку розкритих у лекції тем та власного життєвого досвіду студентів або проблем майбутньої професійної діяльності; проведення коротких тестів на 5-10 хвилин, що демонструвало б розуміння студентами викладеного матеріалу, тощо;

- перетворення практичних занять та семінарів у національно збагачені «творчі майстерні», тобто такі види занять, де студенти в ході обговорень, дискусій, різних творчих занять вирішують значущі проблеми спеціальності на основі власних самостійних напрацювань, життєвого досвіду, здобутків рідного народу;

- широке впровадження у практичні та семінарські заняття презентацій, що демонструють пошук майбутнім вихователям зв'язку між теоретичним матеріалом та надбаннями національної культури, елементів методик дошкільного виховання самостійно підготовлених студентами у національно чуйному дусі;

- застосування у різних формах аудиторних занять та у позааудиторній роботі рольових та ділових ігор, що національно виховують;

- включення до навчального процесу як обов'язкової складової виконання студентами індивідуальних та групових короткострокових та довгострокових (протягом одного семестру) навчальних проектів, які відображають практику роботи за фахом із використанням значного потенціалу національної культури та мистецтва;

- проведення майстер-класів з національного виховання дошкільників досвідченими педагогами.

Педагогічні засоби стимулювання активності та творчого розвитку студентів мають впроваджуватися у навчально-виховний процес поступово: спочатку засоби, що забезпечать виявлення рівня засвоєння майбутніми вихователями національних цінностей, ступеня розвитку творчої активності студентів; згодом засоби, що створять у молодих людей мотивацію до засвоєння здобутків національної культури та мистецтва, забезпечать підвищення рівня пізнавальної активності студентів під час проведення семінарів, конкурсів, тренінгів, сприяють формуванню у студентів позитивного досвіду засвоєння національних цінностей і, як наслідок, становленню творчої особистості фахівця; насамкінець – засоби, які стимулюють рефлексію студентів та викладача, забезпечують закріплення засвоєних студентами національних цінностей та виробленню способів їх реалізації у майбутній професійній діяльності.

Висновки... Таким чином, впровадження у вищу освіту національно забарвлених ціннісних орієнтацій повинно сьогодні стати основою, системотворчим чинником у побудові процесу професійної підготовки майбутніх вихователів, що й забезпечить об'єднання завдань, форм і методів педагогічної роботи в єдине ціле на національному ґрунті.

Цілі і завдання національної системи виховання досягаються, насамперед, через глибоке і всебічне оволодіння студентами змістом освіти, який має містити в собі національні цінності і реалізовуватися такими основними шляхами, як рідна мова, родовід, рідна історія, релігійні виховні традиції, краєзнавство, природа рідного краю, фольклор, національне мистецтво, народний календар, символіка, прикмети та вірування, родинно-побутова культура, традиції, звичаї та обряди.

Формування творчої, національно свідомої особистості майбутнього вихователя є можливим лише за умови грамотного використання педагогічних засобів стимулювання активності та творчого розвитку студентів на заняттях. Серед яких: перетворення лекцій з історії, географії, краєзнавства, спеціальних предметів професійної підготовки на інтерактивні, семінарських та практичних занять у національно збагачені «творчі майстерні», застосування у різних формах аудиторних занять та у позааудиторній роботі національно виховуючих рольових та ділових ігор, проведення майстер-класів з національного виховання дошкільників досвідченими педагогами та ін.

Розробка таких педагогічних засобів стимулювання активності та творчого розвитку студентів, впровадження їх у процес професійної підготовки майбутніх вихователів є перспективним напрямом подальших наукових розвідок.

Література

1. Белова Ю.Ю. Формування національних цінностей у студентів майбутніх вчителів трудового навчання в процесі художньо-трудової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Белова Юлія Юріївна. – Бердянськ,

2004. – 196 с.

2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 208 с.
3. Вища освіта в Україні : навчальний посібник / [В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін.] / за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 327 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Закон України “Про вищу освіту” № 2984 ІІІ – від 17.01.2002 // Законодавчі акти України з питань освіти. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – С. 168-221.

Анотація

У статті розглядається проблема використання значного потенціалу національних цінностей у процесі формування творчої особистості майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Аннотация

В статье рассматривается проблема использования потенциала национальных ценностей в процессе формирования творческой личности будущих воспитателей детских дошкольных учреждений.

Summary

The problem of usage of the important potential of the national values in the process of forming the creative person of future teachers of the pre-school institutions is analyzed in the article.

Ключові слова: творча особистість майбутнього вихователя, національні цінності, педагогічні засоби стимулювання активності та творчого розвитку студентів.

Ключевые слова: творческая личность будущего воспитателя, национальные ценности, педагогические средства стимулирования активности и творческого развития студентов.

Key words: the creative person of future teachers, national values, pedagogic means of activity and creative progress of students.

Подано до редакції 17.03.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Танько Т.П.

УДК 37.015.3

© 2011

Якубовська С.С.

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Забезпечення якісної вищої освіти є одним з головних завдань сьогодення, для виконання якого, ефективним є використання компетентнісного підходу в професійній підготовці фахівців. Основні положення компетентнісного підходу – це побудова стандартів вищої освіти нового покоління на основі професійної спрямованості; необхідність переходу від кваліфікаційної характеристики до компетенції, яка дозволяє людині знаходити рішення в будь-яких професійних і життєвих ситуаціях, що уможлиблює діяльність освіченої особистості незалежно від локального чи глобального ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Джерельна база з проблем застосування компетентнісного підходу в педагогіці представлена різними підходами. Зокрема, проблемам професійної підготовки магістрів на основі компетентнісного підходу присвячені праці С.О.Сисоєвої [7], теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу розглядає І.Д.Бех [3], порівняльний аналіз діяльнісного і компетентнісного підходу здійснює Ю.В.Сухарніков [8], європейської концепції компетентнісного підходу та проблем реалізації її в Україні торкається в своїх публікаціях В.І.Луговий [5], модель формування фахової компетентності у майбутніх випускників технічних ВНЗ представляє В.А.Петрук [6].

Формулювання цілей статті... Проблема застосування компетентнісного підходу у вищій школі є актуальною, так як, на думку вчених, сприяє подоланню традиційних когнітивних орієнтацій професійної освіти, приводить до нового її змісту, методів і технологій. Але шляхи застосування його в професійній підготовці магістрів вищих технічних навчальних закладів, зокрема, для формування базових компетенцій як основи для професійних, ще недостатньо досліджені. Тому метою даної публікації є визначення ролі психолого-педагогічної підготовки магістрів у формуванні ключових (базових) компетенцій як складових загальної компетентності фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження... Компетентнісний підхід в професійній підготовці фахівців – це спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних (професійних) компетентностей особистості. Результатом такого процесу виступає загальна компетентність людини, що є сукупністю ключових компетентностей або інтегрована характеристика особистості, яка сформована у процесі навчання й містить знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.